

אורות ודגל ירושלים – שיעור 5
מנהיגות רבנית ומדינית – שנותיו האחרונות של הרב

איגרות הראיה, חלק ד עמ' כא-כב [איגרת תתקצב]

ב"ה י"א כסליו תר"פ

לכבוד הרב הגאון החכם הנעלה מר ד"ר רעוול שליט"א, ר"מ בישיבת הגאון רי"א ז"ל בנוי-יארק יצ"ו
אחדשה"ט באה"ר.

הנה מאת ר' היתה זאת, שנמנעה נסיעתי לאמריקא אשר עלתה לפנינו במחשבה, בשביל מחשבות רבות
ערך לחיי עמנו על אדמת הקודש...

והנה מה שעומד על הפרק כעת הוא ענין הישיבה המרכזית, המוכרחת עכשיו להתיסד בעיר קדשינו, אין
שום אפשרות לצייר, שירושלים עיה"ק תהיה מרכזת רק את הצעירות החילונית על ידי האוניברסיטה,
והצעירות הקדושה המקודשת לתלמוד תורה ויראת שמים, תשאר פזורה בלא רכוז ורוממות רוח.

והנה תחלת כל דבר, צריכים אנחנו לגשת אל הבנין ואל יסוד קרן לתחלת ההספקה של ההוצאה, עד אשר
תעמוד הישיבה הכן על עמדתה. ואחר כך נציע יפה, על פי הסכמת חכמי דורנו שי', את פרשת הפרוגרמה
וסידור התכנית כולה...

והנה יסוד הישיבה הוא אחד מסעיפי התנועה "ירושלים" הכללית, ההולכת ומתעוררת על ידי
הסתרדותינו הק' "ירושלים". והננו עובדים פה בעוד סעיפים רבים מתכנית העבודה הכללית. יואיל נא
כת"ר לתן ידו עמנו, להגדיל את חיי תנועת הקודש בחופש מוחלט, בלא שום שעבוד לאיזה כח חילוני,
וביחש ידידותי לכל העובדים החילוניים בעבודתם, בכל אשר אינם פוגעים בקודש לחללו, כי עינינו
רואות כי רק דרך זה, הוא עלול להביא עמו את המציאות היותר מבורכת לחיי עמנו והקמת ביתו על
אדמת הקודש.

על דבר יסוד בית דין כללי לירושלים ולארץ ישראל בכלל, אשר ממנו יש לקוות לתוצאות כח הרכנות
בכל פזורי ישראל, כבר החילנו בע"ה לעשות איזה צעד שנקווה שיהי' לברכה. פרטי הדברים אקוה
להודיע לכת"ר כאשר יתבססו הדברים יותר בעז"ה.

הישיבה המרכזית העולמית בירושלים

מאמרי הראיה, עמ' 66-62 [הודפס כחוברת בניו יורק, תרפ"ד]

לשמחת לב כל ישראל "אסירי התקוה"; הולכים בע"ה ונוצרים בארץ ישראל מעשים גדולים וכבירים
לתחית האומה ולבנין הארץ... אך החותם המלא של התחיה השלמה הראויה להיות לשם ולמופת לישראל
בארץ ישראל ובכל הגולה, לגאון ולתפארת להיהדות כולה ולדגל של תחית "האומה באומות" גם לעיני
כל העמים, הוא הכרת הרוח היותר עליון, היותר נצחי והיותר עמוק שבחיי אומתנו מעולם...

והחותם השלם הזה לא יוכל להתמלא כי אם על ידי יסודה של ישיבה עליונה בירושלים בעד כל תפוצות
ישראל בכל ארצות הגולה בתבנית גדולה רחבה ומקיפה את כל אוצרותיה של תורתנו, אשר תעורר את
תחית ישראל על אדמת ישראל בכל הוד צפיתה, בכל אמונתה, בכל תומתה, בכל מדותיה, בכל טובה
ובכל עשרה והשכלתה.

אמנם יש לנו ב"ה ישיבות חשובות מאד בירושלים ובארץ ישראל... אבל יחד עם יסודי הקודש הללו הנה
השלמת הצביון של תחית האומה והארץ ותחית הקודש על אדמת הקודש המוכרחת לבוא עמה ועל ידה,
עתידה לצאת אל הפועל רק על ידי יסוד ישיבה מרכזית עולמית לישראל בירושלים בצורה המתאימה
לאותה התנועה הגדולה של תחיתנו הלאומית ההולכת ופורחת בארץ ישראל והשולחת קרני אורה וקשרי
אהבה לבנין האומה והארץ ללב אחינו פזורי הגולה בכל מקום שהם, וכל ערכיה הגדולים של תחיתנו

הכרוכים עמה טעונים השקאה של טל חיים ממקור הקודש, ממקור אור חי עולמים, ממכון חייה בבירתה הקדושה, שעניי כל ישראל אליה נשואות, בירושלים.

...ועלינו להקים בתוכה ישיבה מרכזית עולמית כבירה ואדירה לא רק בעד בני ארץ ישראל, כי אם בעד כל הגולה כולה, אשר אליה ינהרו כל הצעירים למודי ה' המצוינים בכשרון ושאר רוח מכל תופשי התורה בכל תפוצות הגולה, ויעלו ירושלימה...

על פי התכנית הגדולה של הישיבה המרכזית העולמית המתחלקת לשש שנים יתקבלו אליה תלמידים בני שש עשרה ויגמרו תלמודם בשנת העשרים ושתיים לחייהם.

התלמיד הבא להתקבל צריך להיות מצוין במדותיו התרומיות, בקי לפחות בסדר גמרא אחד ומוכשר להיות נושא ונותן בחקר ההלכה בשכל ישר. ואין צריך לומר שהוא צריך לדעת את התנ"ך ידיעה יסודית כללית, ותוכן כל ספר ופרטי פרקיו.

סדר למודנו בהישיבה המרכזית העולמית במקצוע ההלכה בע"ה הוא: הבבלי עם הירושלמי בהערכה בכל סוגיה וסוגיה, בבחינה יפה של העמקה, הרחבה ובקורת נאמנה ערוכה באמונת לב וטהרת רוח בהתאמה להמקורות הראשונים, כמדרשי התנאים, המכילתא, ספרא וספרי וכו' והתוספתא וכל דברי קדמונינו ההולכים ומתגלים מ"תקופת הגאונים" ושלאחריהם. וכל אלה יהיו מותאמים על ידי התעמקות בשיטות הראשונים וגדולי האחרונים בהבנה עמוקה וחודרת, להגדיל ולהרחיב, לרומם ולפאר את חכמת התלמידים וגדולת רוחם בצורה של עליה גדולה והתקרבות רבה לדרכי קדמונינו אבות התורה בישראל מעולם, זכרם לברכה.

כיוצא בזה ילמדו בישיבה כללי התורה על פי ברייתא דר' ישמעאל וכל ספרי הראשונים והאחרונים, המבארים ומרחיבים את ההבנה של המדות שהתורה נדרשת בהן בדרכי הגיון וסברא ישרה. וכן באגדה מדותיו של ר"א בנו של ר"י הגלילי בהרחבה, דוגמאות והוראות בכל מדרשי האגדה ברוח קדושה וטהרה, של אמונה עמוקה, רחבה ואדירה והרחבת הגיון ומשאת נפש גדולה לאהבת האומה, התורה והארץ ברוח ה' אשר על עם קדש. עיון ההלכה ועמקי הסוגיות יתנו להתלמידים מזון שכלי ומבריא, והמדרשים והאגדות יוסיפו להם מזון מוסרי ואסתטי.

וכתבי הקודש, תורה שבכתב, ילמדו בישיבה בשום שכל עומק הפשט וחכמת הלשון וקדושת הרוח בסיוע של כל הידיעות המביאות לחקר עומקה של תורה וקדושתה ולהבנת הרוח העליון והפנימי של כתבי הקודש כולם, כל ספר וספר לפי ענינו וטיבו וערכו.

כל המקצוע של תולדות ישראל, חכמי הדורות ותולדות הספרות הקדושה, ילמדו עפ"י המקורות הראשונים, הפוזורים באוצרותינו והמכונסים למקצוע זה, כמו סדר עולם רבא, סדר עולם זוטא, מגילת תענית, אגרת רש"ג וספר הקבלה להראב"ד, בהוראת מסילה ישרה ובהסרת כל המכשולים וכל יתירות הדרכים אשר נתהוו על ידי תלמידים שלא שמשו כל צרכם.

מדע ארץ ישראל בכל ערכיו ומקצועותיו מן ההלכות התלויות בארץ עד כל קצות המדע של ארץ ישראל בכל גבולותיה סביב על ידי באורי הסוגיות, השמועות וההלכות וכל המאמרים השונים המפוזרים בכל אוצרות ספרותנו.

חכמת ישראל העיונית והמחקרית, כמו חמשת ספרי המופת שלנו במחקר הדת: האמונות והדעות לרס"ג, הכוזרי, חובת הלבבות, מורה הנבוכים והעקרים ועוד, וספרי המוסר המצוינים, הכל בהדרגה נכונה ובשום שכל עד הספרים המובחרים והמקודשים שבין הדורות המאוחרים מסוג זה. ספרים כאלה וכל מקורותיהם וכל המתיחש להם והמסתעף מהם כשהם מזדככים מבהיקים ומבריקים בנפש ההוגה בהם בטהרת לב ושלות הרוח בצרוף דעת העולם והחיים, ממלאים הם אותה הוד והדר, עצה ותושיה, חיים ועז ומולידים בה חזיונות חדשים ורעיונות רעננים. וההרגל לשוטט בהיכל הרעיון, לטייל בין שדרות השטות השונות שבדרכי תורת המחשבה מעודד את הרוח ומעורר את הכחות הנרדמים לתחית עלומים רעננה וקדושה. וברבות לנו גבורי כח קדש, מלאי לשד עלומים מדעות, מדות ומוסרים מכל אוצרות ספרותנו הקדושה, אז מאיליו יתרומם הרוח ויגבר הלב וגבורי חיל ברוח חכמה וגבורה יקומו ויעמדו הכן לכצר את מעמד התורה והאמונה בישראל.

וחשוב לנו גם הסגנון הספרותי, להרגיל ולחנך את תלמידינו אשר יתעדרו להיות רועי ישראל ומדריכיו למשוך בקשת סופרים בסגנון יפה ובהיר, לבאר ולברר אמתה של תורה, קדושת האומה וכל דבר הנוגע לחכמת ישראל בשפה ברורה, וברוח קדושה וטהרה, באמונת אומן עמוקה ומשאת נפש עדינה. וידעו תלמידינו לעמוד בפרץ גם בעט סופר מהיר נגד כל רוח סועה וסער שתקום מהדעות הפזיזות המתנשאות בכל דור ודור לזלזל בקדושת חייה של אומתנו העומדת לעד.

לבצר את עמדת הרוח, "רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך", נשתמש בכל אותם הדרכים שהדור החי והפועל משתמש בהן ונשתדל לפתח ביותר את כשרון הדבור וההטפה החיה של תלמידינו, שיוכלו להביע בשפה ברורה ונמרצה, ברוח קדושה ואמונה חיה ואדירה את מחשבות לבם והגות רוחם על כל קודש וחול בישראל.

לכל מקצוע ומקצוע יהיו מורים מומחים ומובהקים יראי ה' וחכמי לב, אשר יורו את התלמידים, תלמידי הישיבה המרכזית, את כל הדרוש ללמודם והתפתחותם בתוך כותלי הישיבה ובזמניה הקבועים וגם מחוץ לשערי היכל הישיבה וחוץ לזמנים הקבועים שלה, הכל לפי הצורך של כל תלמיד ותלמיד, כל הליכות המקצועות השונים ואת כל הלמודים והידיעות הדרושים לכל מקצוע ומקצוע וכיוצא בהן. כחות הוראה גדולים, חשובים ועצומים, נוסף על הכחות החשובים שיש לנו מכבר, ילוו אלינו מן הגולה בתור ראשי ישיבות ומורים מובהקים לכל המחלקות השונות ולנצח על כל מלאכת העבודה הקדושה המחולקת בפעולותיה השונות והעומדת להתפתח ממחלקה למחלקה לגובה עליון ונשגב.

אלה ה"חלוצים", תלמידי הישיבה המרכזית העולמית, שיתקבצו לתוכה, ברצות ה', למאות ולאלפים, בשוכם אל מקומם אחר גמר למודם וסמיכת חכמים בתור רבנים וסופרים חכמים או סתם גדולי תורה מלאי חכמה, יראת שמים טהורה, עמוסי טל תחית קודש ברוממות דגל האומה ונס תחיתה, הם יהיו עמודי התורה והאורה ואור תחית אמת ורוח אמונים של התחלת גאולה וישועה מציון וירושלים לכל תפוצות הגולה.

ואלה חלוצי הרוח אשר יאמרו להשאר עוד במרכז הרוח המקודש הזה ולהשתלם במדה יותר עליונה ממדתה של התרת הוראה וסמיכת חכמים ולעלות מעלה מעלה, הם יהיו הסופרים היוצרים, המחברים והמסדרים סדרי עבודות חשובות בכל מקצועותיה של תורה בהלכה ואגדה ובכל מערכותיה של חכמת ישראל המחקרית והמוסרית.

על פי ועד מרכזי מבחירי גדולי ישראל ינתן לכל תלמיד מובהק מקצוע מיוחד שהוא מוכשר לו ביותר ונוטה אליו נטיה נפשית שיעבדהו וישכללהו במשך זמן קצוב ויגישו לבקורת. וכל הרכוש הרוחני הזה ישמר באוצר גנזי הישיבה ויצא לאור עולם מזמן לזמן בחוברות וספרים שונים שיהיו למאורי הרוח בכל משאלות חייה הרוחניים והמעשיים של כנסת ישראל. וכל אלה חכמי התורה יהיו נושאי האורה בהר הקודש בירושלים, להוציא את עמנו, עם ה', מתוך הקטנות החלונית, מתוך הצמצום הגלותי, מתוך העברות הנפשית הכורעת בדרך לפני כל רעיון זר וכל דעה מטעת, ולהפיץ קרני אורה בכל מחשכי הגולה לעיני עם ה' הגוי כולו.

שופרות

מאמרי הראיה, עמ' 268-269

[דברים שנאמרו בראש השנה תרצ"ד בחורבת רבי יהודה החסיד]

על שופר גדול של גאולה נבא הנביא ולתקיעת שופר גדול אנו מתפללים, גדול דוקא. כי מדרגות שונות יש בשופר של גאולה: יש שופר גדול, שופר בינוני רגיל ויש שופר קטן. ושופרו של משיח נמשל אל השופר כפשוטו, אל השופר של ראש השנה.

ההלכה קובעת בשופר של ראש השנה שלש דרגות:

(א) שופר של ר"ה מצוותו בשל איל (שלחן ערוך א"ח תקפ"ו א).

(ב) בדיעבד כל השופרות כשרים (שם).

(ג) שופר מבהמה טמאה וכן שופר מבהמות עבודה זרה של גוי פסול, אבל אם תקע בו יצא ידי חובתו. ומותר לתקוע בכל שופר שהוא אם אין שופר כשר, ובלבד שלא יברך עליו (עי' משנ"ב שם).

ודרגות אלה המנויות בהלכה בשופר של ראש השנה מקבילות הן לדרגות בשופר של גאולה. מהו לאמיתו של דבר שופר של גאולה? בשם "שופר של משיח" אנו מתכוונים להתעוררות ולדחיפה הגורמת לתחיתו ולגאולתו של עם ישראל. התעוררות זו היא התקיעה המקבצת את האובדים והנרחים והמביאתם להר הקודש בירושלים.

היה היתה בישראל בזמנים שונים וישנה גם כיום בחלקים וביחידים מישראל התעוררות ורצון שמקורם בקדושה באמונה החזקה בה' ובתורה, בקדושת ישראל ותעודתו, וברצון לקיים את רצון ה' שהיא גאולת ישראל השלמה. זהו השופר הגדול והמעולה רצון עם להגאל מתוך הרצון הנעלה למלא את תעודתו הגדולה שאינה נתנת להתמלא בהיותו גולה ועלוב.

ויש שהרצון הקדוש נחלש, אין ההתלהבות הגדולה לרעיונות עליונים שבקדושה. אבל נשאר לפחות הטבע האנושי הבריא, שגם הוא מקורו בקדושה. וטבע אנושי בריא זה מחולל רצון טבעי פשוט באומה להקים את שלטונה בארצה, לקום ולהשתחרר, לחיות חיי חופש פשוטים ככל העמים. רצון טבעי זה מתוך הרגשה לאומית טבעית, זהו השופר הבינוני הרגיל, המצוי בכל מקום. אף הוא שופר כשר, אעפ"י שמצוה בראשון יותר מאשר בו. "בדיעבד כל השופרות כשרים".

אולם יש גם דרגה שלישית בשופר של משיח ואף היא מקבילה לשופר של ראש השנה: שופר קטן, פסול, שתוקעים בו בהכרח, אם אין שופר כשר בנמצא. אם אפסה התלהבות הקודש ורצון הגאולה הנעלה הנובע ממנה, ואם גם הרגשה אנושית לאומית וטבעית ורצון של חיי לאום בכבוד גם הם אפסו, אם אי אפשר לתקוע בשופר כשר לגאולה באים אויבי ישראל ותוקעים באזנינו לגאולה. הם מכריחים אותנו לשמוע קול שופר, הם מתריעים ומרעישים באזנינו ואינם נותנים לנו מנוח בגולה. שופר של חיה מאה נהפך לשופרו של משיח. עמלק, פיטלורה, היטלר, וכו', מעוררים לגאולה. ומי שלא שמע קול השופר הראשון, ואף לקול השופר השני הרגיל לא רצה לשמוע כי אזניו נאטמו הוא ישמע לקול השופר הטמא, הפסול, בעל כרחו ישמע.

ואף הוא יוצא ידי חובה, גם לאומיות זו של השוט, של "צרת היהודים", גם בה יש מן הגאולה. אולם, על שופר זה אין לברך, "כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו" (משנה ברכות ו, ד). אנו מתפללים, שלא יביאנו הקב"ה עוד לידי שמיעת השופר הפסול והטמא בעל כרחנו. ואף לשופר הפשוט, הבינוני, החילוני כמעט, אין אנו מתגעגעים ביותר. אנו תפלה: תקע בשופר גדול לחירותינו, שופר שבא מתוך עומק קדושתה של נשמת ישראל, מתוך קדש קדשינו, ואז תהא הגאולה שלמה.

עמידתו בפרשת הכותל

וממנה יושע, לנתיבות ישראל חלק א עמ' 60

בימים הללו, המקודשים בנוראותיהם, זכור יזכרו, גם אנשי הועד הלאומי מאותו הערב, וגם הד"ר מאגנס מאותו לפני הצהרים, אז בימי אלול תר"צ, בקרית משה בירושלים, בירתנו הקדושה, את תוקף עמדתו, הוראתו והדרכתו, של אביהם של ישראל, מורה הדור והדרור זצ"ל, בענין הכותל.

מה רבו, מה כבדו ומה נוראו נגישות הסחיסות והאימים, שעמדו אז על פרקיהם, בכל מרירות לחצם, מתוך אותם שני הצדדים של הגויים, המסבבים אותנו בכחש ובמוקשי רצח לשם הסכם ויתור על כותל בית חיינו, על קיר מגינינו של גוי ואלהיו, - ולא הוסכם, ולא הסכימה לכך האומה הישראלית בתקף העמדה הזאת. והצור לא נעתק ממקומו, וסלע הנצח לא הוזז מאיתנו. נכבדי עם חרדו ורעדו דנו וטענו, לשלומי של הישוב כולו בארץ, לשמירת חייהם של הרבה הרבה נפשות מישראל, - והכהן הגדול, הלוחם במסירות נפש גם להצלת נפש יחידית מישראל, ברר כמפקד עליון את דעתו המכרעת בהחלטיות האחראית: לא ברפיון רוח ותרני ביחס למקום קדשנו נשיג בטחון שלומנו ומשמרת חיינו. לא מתוך כך יבושו ויסוגו שונאינו. אין בידינו לסגת ולזוז מעמדת בעלותנו האלהית של מקומנו זה, ואך בהחזקת בצרוננו בו וממנו יסוד המשך קיומנו ועז עליתנו. אך מתוך כח הנצח, השמור וערוך, גנוז ומוכן לנו בו, בנחלת חיי עולם, קבועה לנו ההכרעה והתשובה בשאלת חיי שעתנו.